

YAYIN ETİĞİ VE YAYINLANAN MAKALE

M. Sinan Beksac

Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi, 06100 Ankara

ÖZET

Yayın yaşamında yayınlanacak olan makalenin etik değerlere uygun olması gerekmektedir. Yayının biçimine göre kriterler değişiklik göstermekle birlikte amaca doğru bir biçimde ulaşmak gerekmektedir. Bilimde hayalin gerçekleşmesi hedefdir, ancak/c hayal ile gerçek arası sınır net olmalıdır. Bilimsel yayının sahibi, o çalışmaya fikren ve fiziken emek verenlerdir.

GİRİŞ ve ETİK

Etik "iyi'nin" "doğru" bir biçimde yapılmasıdır. Etik kavramını anlayabilmek için felsefik açıdan "iyi" ve "doğru" kavramlarının tanımını yapmak lazımdır (1-3). Bana göre "iyi" herkeze için amaç olandır. Mesela makale yazmak tüm akademisyenler için amaçtır ve "iyi'dir". Ancak, olanın etik olabilmesi için amaca ulaşmakta kullanılan yöntemlerin erdemli olması gerekmektedir. "Doğru" amaca ulaşmak için kullanılan yöntemlerin erdemli olması halidir (1).

Yayın etiğini anlamak için "bilim'in" tanımlanması gerekmektedir. Bilim bir anlamda "gerçeğin aranmasıdır". Bilimsel yayın, bilimsel çabaların döküme edilmesi olup akademik yaşamın ana unsurlarındandır. Bu çabalar "tıp" alanında derleme, klinik çalışmalar ve deneysel araştırmalar şeklinde kendini göstermektedir.

BİLİM ve ETİK

Bilim gerçeğin aranmasıdır. Gerçeğin görülmesi veya algılanması doğrudan olabileceği gibi belli bir çabayla gerektirebilir. Konunun yapısına göre gerçekler daha önceden tanımlanıp tasniflenmiş olabileceği gibi doğada karmaşık bir biçimde de bulunabilir.

Derleme tipi yayınlarda daha önceden bilinen ve tanımlanmış gerçekler organize bir biçimde aktarılır. Klinik araştırmalarda gerçekler tanımlanır ve aktarılır. Orijinal araştırmalarda ise gerçekler doğal ortamından çekilip çıkarılmaya çalışılır. Orijinal araştırmalarda deneysel çalışmalar ve/veya modellemeler esastır. Bilimin son aşaması olan "yeni üretim" hayalin gerçekleşmesidir.

Bilinen ve tanımlananın aktarılması, gerçeklerin tanımlanıp aktarılması, gerçeklerin doğal ortamından çekilip çıkarılması ve hayallerin gerçekleştirilmesi herkezein AMACI olabilir ve İYİ eylemlerdir. Herkezein amacı olabilecek eylemlerin arkasında yatan neden ise ego'nun maddi ve manevi tatminidir. Neden ne olursa olsun amaca ulaşmak için erdemli yöntemler kullanılmalıdır (1). En tehlikeli olay, bilim adamının hayali ile gerçekler arasındaki çizginin şaşmasıdır.

ETtKve YAYIN

Yayın "gerçeklerin" topluma arz edilmesidir. Gerçeklerin topluma mal olması ise, gerçeklerin doğru olması ile mümkün olabilir. Amacın arkasında yatar» nedenler (ego'nun maddi ve manevi tatmini) kontrol altında tutulmaz ise yapılan İYİ şeyler doğru ile çelişebilir, yani ETİK olmaktan çıkabilir. Etik olmayan çabalar bilimin düşmanı olup toplum düzenini bozar. Yayıncılıkta, yayınlanacak yayının etik boyutu son derece önemli olup mutlaka göz önünde tutulmalıdır.

YAYIN MÜLKİYETİ

Yayın bilimsel çabayı gösterenindir. Derlemede derleyenindir. Bilinenin ve tasniflenip tanımlanmış olan gerçeklerin aktarılması söz konusu olduğundan kaynak gösterilerek hazırlanan bir yayın yeterince etikdir. Derleme ideal olarak bir kişi tarafınca yapılmalıdır. Birden fazla kişinin derlemesi, o konuda kişi bazında yetersizliği gündeme getirmektedir. Çok isimli derlemeler etik olabilir ancak bilimsel kaos göstergesidir. Çok isimli derlemenin nedeni bilimsel kaos'un çözümü ise diyeceğim yoktur, ancak neden o kişilere menfaat amaçlı ise (akademik yükseltilme, maddi kazanç vb) doğru değildir, etiğe ters düşer.

Klinik araştırmanın sahibi, klinik materyale emek bazında sahip olmak kaydı ile çalışmayı planlayanındır. Klinik materyal üzerinden eğitim alarak çabaya katkıda bulunanlar ve klinik materyal için doğrudan emek harcamamış olanların yayında yer alması etik değildir. Tıbbi gerçeklerin arkasında yatan biyolojik nedenler her zaman net olarak bilinmemektedir. Diğer bir deyişle bilimsel çabanın içinde olanlar çoğu zaman siyah ve beyaz verilere sahip değildirler. Çoğu zaman gerçekler grinin tonlarında aktarılmak zorunda kalınır. Çabanın içinde olmayan ve klinik materyal bazında emek harcamamış olanlar yazımın içinde olmamalıdır. Başkalarının datasını alıp makale haline getirmek etik değildir. Statüsü gereği bir kişinin yayına dahil edilmesi etik değildir. Çalışmanın yapıldığı kurumun sorumlusunun adı yayına bazı durumlarda dahil edilebilir. Yapılacak yayın kurum sorumlusunu toplum önünde tartışmaya sokabilecek ise (yasal boyutta) adı yayına konabilir.

Klinik faaliyet raporları ile klinik araştırmalar birbiri ile karıştırılmamalıdır. Kimsenin kliniğin birikmiş verilerini kullanarak yayın yapmaya hakkı yoktur. Kliniğin faaliyet raporları günümüz teknolojileri ile sorun olmaktan çıkmış bulunmaktadır. Kliniğin sorumlusu, faaliyet raporları üzerinden, yorum yaparak derleme yazmaya hak sahibidir.

Epidemiyolojik çalışmalar, çalışmayı planlayanların, sonuçların elde edilmesine katkıda bulunanların ve o çalışma için maddi katkıda bulunanlarıdır. Epidemiyolojik çalışmalar ile kurum faaliyet raporları birbirine karıştırılmamalıdır. Faaliyet raporlarını kendi adına yayınlamak etik değildir.

Orijinal çalışmalar, bilinmeyen gerçekleri doğal ortamından çekip çıkarmak şeklinde olduğundan , multidisipliner katkıyı gerektirebilir. Eserin sahibi, fikrin sahibidir. Deneysel çalışmaya katılanlar, fikren katkıda bulunanlar ve yorum açısından katkıda bulunmak kaydıyla doğrudan yazım aşamasında katkıda bulunanlarda makalenin sahibi olarak görülebilirler, Yayına kimlerin adının konacağına çalışmaya emek verenler arasındaki uzlaşma sonucunda karar verilebilir.

KAYNAKLAR

1. Bekaç MS. Sosyal tıp, eti ve prenatal lam. In: Bekaç MS (Ed). Fetal Tip: Prenatal tam. Ankara; Medical Noel-work, 1996:322-27

2. Fletcher JC, Moral and ethical problems of prenatal diagnosis. Clin Genet 1975; 8:251

3. Powledge TM, Fletcher JC. Guidelines for the ethical, social and legal issues in prenatal diagnosis. NEngJMed 1979; 300:168